

Maar juist daarom is anderzijds des te meer opmerkelijk, dat zij nooit wilden geacht worden inderdaad, wat de zaken betreft, van hem te verschillen; dat zij bij den velerlei strijd, dien de Reformatie medebracht, altijd beslist aan zijne zijde stonden; en dat zij er zelfs op uit waren, om zijn invloed zooveel mogelijk te bevorderen. Daartoe hebben zij dan ook zeker veelszins medegewerkt ⁴⁷⁾.

Hoe er in het vaderland zelf toentertijd onder Nederduitschen gearbeid werd, is ons grootendeels onbekend, vooral met betrekking tot de zeven noordelijke provinciën. Daarom is bijzonder belangrijk wat we te dien aanzien weten van Menso Poppius, uit Oosterzee in Friesland, die eerst in die provincie pastoor was, maar reeds omstreeks 1543 voor de Reformatie gewonnen werd, en vervolgens als prediker werkzaam was, niet alleen in de Oost-Friesche gemeente waaraan hij sedert 1550 verbonden was, maar ook in de Nederlanden zelve. Hij is bij die reizen zelfs tweemaal gevangen geweest, eerst in Utrecht en in 1559 te Leeuwarden. En in welken geest hij dan werkzaam was, kan nog worden afgeleid uit zijne eigene briefwisseling met Calvijn. Niet alleen, dat deze zijn raadsman was bij allerlei quaesties en moeielijkheden, en dat de ontvangen antwoorden dan door Poppius zooveel mogelijk verspreid worden. Maar de brief, die er van hem over is uit het jaar 1559, zegt zelfs nog iets meer. Hij had toen een boekje gemaakt, dat moest dienen om, bepaaldelijk in Friesland en Holland en de verdere noordelijke provinciën, de Hervormingsgezinden, die macht en invloed hadden, tot beslistheid op te wekken. Maar natuurlijk moest het door dezulken dan ook gekocht en gelezen worden. En om hiervan zeker te zijn, wist hij nu geen beter middel, dan Calvijn te vragen, of deze het met een paar woorden wilde inleiden en aanbevelen. Reeds toen moet die naam dus, meer dan eenige andere, ook in Noord-Nederland zijn geacht geweest: Poppius kon het weten, en hij had er belang bij. En niet minder blijkt uit zijn gansche schrijven, hoe hoog door hemzelfen die naam werd gesteld ⁴⁸⁾.

In denzelfden geest is vervolgens gearbeid door die leerlingen van Calvijn, die een weinig later hier zijn opgetreden, met name Petrus Dathenus, uit Cassel in Vlaanderen ⁴⁹⁾, Gaspar